

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport
Reconstructie Achterhoek en Liemers

24 juni 2002

1251- 41

ISBN 90-421-1016-3
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	1
2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES.....	2
3. PROBLEEMSTELLING EN DOEL.....	3
3.1 Algemeen	3
3.2 Gebiedsbeschrijving en probleemanalyse	3
3.3 Doel.....	4
4. BESLUITVORMING.....	4
4.1 Vigerend beleid.....	4
4.2 Te nemen besluiten.....	5
5. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN.....	5
5.1 Algemeen	5
5.2 Ontwikkelen van alternatieven.....	6
6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN.....	8
6.1 Algemeen	8
6.2 Methodologische aandachtspunten.....	8
6.3 Inhoudelijke aandachtspunten.....	9
7. GEVOLGEN VOOR HET MILIEU	9
8. LEEMTEN IN INFORMATIE	9
9. EVALUATIEPROGRAMMA	10
10. VORM EN PRESENTATIE	10

1. INLEIDING

Het provinciale bestuur van Gelderland wil een Reconstructieplan opstellen en vaststellen voor het gebied Achterhoek en Liemers. Ter onderbouwing van de besluitvorming wordt een milieueffectrapportage (m.e.r.) uitgevoerd. Het reconstructiegebied Achterhoek en Liemers wordt begrensd door de rivieren Rijn (Pannerdensch Kanaal), IJssel en de grens met Duitsland en Overijssel en heeft een oppervlakte van 155.000 ha.

Bij brief van 12 april 2002 is de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het milieueffectrapport¹. De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in de Staatscourant van 17 april 2002².

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.³. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁴, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Deze reacties en adviezen zijn in de adviesrichtlijnen verwerkt voor zover sprake was van aanvullende informatie die voor de op te stellen richtlijnen voor het MER van belang was. Daarbij heeft de Commissie zich tot hoofdlijnen beperkt.

De Commissie is van mening dat de startnotitie al veel voor het MER relevante informatie bevat. Bij het opstellen van haar richtlijnenadvies heeft zij deze informatie op juistheid, compleetheid en relevantie voor de besluitvorming getoetst. Verder richt dit advies zich vooral op die onderwerpen die in het MER nog nader aan de orde moeten komen.

---

¹ Zie bijlage 1.

² Zie bijlage 2.

³ De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

⁴ Bijlage 4 geeft hiervan een lijst.

2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

In de startnotitie zijn diverse onderdelen, waarnaar de Commissie in de adviesrichtlijnen voor het MER normaliter vraagt, reeds goed uitgewerkt. Dat betreft de probleemschets en de beschrijving van de huidige situatie, het vigerend beleid, de doelstellingen en het streefbeeld. Voortbouwend op deze informatie acht de Commissie het van belang dat in het MER een goede prioriteitstelling wordt aangegeven. Zie hoofdstuk 3 en 4 van dit advies.

Ook bevat de startnotitie al een goede aanzet voor het toetsingskader waarmee de alternatieven kunnen worden vergeleken en de milieugevolgen ervan in beeld kunnen worden gebracht. Zie hoofdstuk 6 en 7 van dit advies.

De meeste aandacht zal daarom moeten worden besteed aan de volgende onderwerpen, zoals die in hoofdstuk 5 van dit advies zijn beschreven:

- het onderbouwen van het duurzame raamwerk dat aan de alternatieven ten grondslag moet liggen;
- het ontwikkelen van een aantal alternatieven waarmee de voorliggende keuzen in het reconstructiegebied op een duidelijke wijze in beeld komen.

Dit dient plaats te vinden op basis van een degelijke landschappelijk-historische en ecohydrologische systeembeschrijving van het plangebied.

In ieder alternatief moet duidelijk worden aangegeven:

- de zonering in landbouwontwikkelingsgebieden, verwevingsgebieden, extensiveringsgebieden en varkensvrije zones;
- de bijbehorende uitvoeringsstrategie (fasering, prioriteiten).

Verder vraagt de Commissie om een duidelijke presentatie van de alternatieven op kaart en van de vergelijking van de alternatieven in tabelvorm.

3. PROBLEEMSTELLING EN DOEL

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

3.1 Algemeen

In de startnotitie zijn diverse onderdelen, waarnaar de Commissie in de adviesrichtlijnen voor het MER normaliter vraagt, reeds goed uitgewerkt. Voor de volledigheid zijn deze adviesrichtlijnen in cursief aangegeven, gevolgd door enkele kanttekeningen en verdere aanbevelingen van de Commissie.

In een probleemanalyse moet worden beschreven voor welke knelpunten de reconstructie een oplossing zou moeten bieden. Geef hiertoe een beschrijving van de bestaande situatie in het plangebied en de autonome ontwikkeling en zet deze af tegen de gewenste ontwikkeling voor het gebied. Deze gewenste ontwikkeling wordt afgeleid uit de doelen die voor het plangebied gelden.

Bij de beschrijving van probleemstelling en doel dient een duidelijke structurering en prioriteitstelling gegeven te worden. Deze kan in een "visie" worden uitgewerkt.

3.2 Gebiedsbeschrijving en probleemanalyse

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."*

De startnotitie bevat reeds een vrij uitgebreide gebiedsbeschrijving en probleemanalyse. Deze kan in het MER worden gebruikt. De Commissie adviseert echter in het MER een duidelijkere indeling in hoofd- en nevenproblemen te maken. Zij adviseert in het MER de aandacht vooral te richten op de problemen rondom milieu en landbouw en de spanning hiertussen, zoals:

- de opgetreden intensivering van de veehouderij en het hierdoor ontbreken van voldoende ontwikkelingsmogelijkheden voor de sector;
- veterinaire kwetsbaarheid;
- (over)belasting van het milieu vanuit de landbouw (fosfaat, nitraat, ammoniak, stank) en door grondwateronttrekking;
- negatieve gevolgen voor natuur (vermesting, verzuring, verdroging), het niet kunnen realiseren van natuurdoelstellingen bijvoorbeeld ten aanzien van de EHS;
- achteruitgang van landschappelijke kwaliteit door verstedelijking en schaalvergroting in de landbouw;
- te weinig ruimte voor water(berging).

3.3 Doel

Uit de probleemstelling moet een concrete en duidelijke omschrijving van de doelen worden afgeleid. Geef aan hoe deze doelen zich verhouden tot de beleidsdoelstellingen, bijvoorbeeld voor de reconstructie, zoals die door de verschillende overheidsinstanties zijn gegeven. Aan de hand van deze beschrijving kan een toetsingskader worden afgeleid op basis waarvan de alternatieven voor de reconstructie worden ontwikkeld, beoordeeld en onderling vergeleken (zie hoofdstuk 6).

De startnotitie bevat reeds een uitgebreid overzicht van de gevraagde doelen en de relatie tot het vigerende beleid.

Mede op basis hiervan formuleert men in de startnotitie twee hoofddoelstellingen die men in onderlinge samenhang wil realiseren:

- “creëren van een goede omgevingskwaliteit (water, bodem, lucht, natuur en landschap);
- scheppen en benutten van kansen voor een duurzaam sociaal-economische ontwikkeling (o.a. landbouw, recreatie en toerisme en woon-, werk- en leefklimaat).”

De startnotitie bevat ook al een “visie (streefbeeld)”. Deze is in de ogen van de Commissie nog teveel een grootste gemene deler van verschillende belangen. Op grond van een prioritering van doelen in het MER kan deze in haar ogen verder worden aangescherpt tot een visie waarin duidelijkere keuzen worden gemaakt.

4. **BESLUITVORMING**

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."

4.1 Vigerend beleid

In het MER moet kort worden aangegeven welke beleidsmatige randvoorwaarden en uitgangspunten gelden bij dit voornemen. Verwijs hierbij naar de beleidsnota's, (ontwerp-)plannen en wetten, waarin deze zijn of worden vastgelegd. Geef aan of er in het plangebied gebieden liggen, die op grond van milieuaspecten een speciale status in het beleid hebben of krijgen.

De startnotitie bevat reeds een duidelijke en nagenoeg volledige⁵ beschrijving van het vigerende beleid. Wel is het gewenst dat de provincie Gelderland meer duidelijkheid geeft over de invulling van recente beleidsaanduidingen van het rijk onder meer in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening en het Structuur-

---

⁵ In de inspraak worden nog enkele aanvullingen gegeven: Verdrag van Malta, Monumentenwet, Europese Kaderrichtlijn water. De Stankwet is inmiddels door de Tweede en eerste Kamer aangenomen.

schema Groene Ruimte 2 aangaande de zoekruimte voor het Provinciaal landschap 'De Graafschap en Winterswijk' en de robuuste verbinding Graafschap-Winterswijk. Ook de hardheid van het voornemen om de Oude IJssel een functie te geven als noodafvoer bij extreem hoog water op de Rijn dient nader beschreven te worden.

In verband met de aanwezigheid van beschermde natuurgebieden en beschermde dieren- en plantensoorten in het plangebied vraagt de Commissie expliciet aandacht voor het zorgvuldig omgaan met de beschermingsformules die gelden in het kader van de Vogel⁶- en Habitatrichtlijn, het Structuurschema groene ruimte en de Flora- en Faunawet⁷.

De relatie met het Streekplan (bestaand en in ontwikkeling zijnd) en de Deelstroomgebiedsvisie⁸ (nog op te stellen) verdienen bij het ontwikkelen van het plan bijzondere aandacht.

4.2 Te nemen besluiten

Het formele besluit (het vaststellen van een Reconstructieplan), waarvoor het MER wordt opgesteld, dient te worden vermeld. Tevens kan worden beschreven volgens welke procedure en welk tijdpad dit geschiedt en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken. Geef ook aan welke besluiten in uitwerkingsplannen later nog nodig zijn om het reconstructieplan te realiseren en hoe deze plannen zich verhouden tot andere (ruimtelijke) plannen en (milieu)regelgeving.

5. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen, en de motivering van de keuze voor de in beschouwing genomen alternatieven."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

5.1 Algemeen

De voorgenomen activiteit betreft het opstellen van een reconstructieplan voor het gebied Achterhoek en Liemers.

---

⁶ Mede in relatie met het voorkomen van Vogelrichtlijngebieden in het plangebied, maar ook in verband met de mogelijk aanduiding als waterbergingsgebied, moet duidelijk worden of de Ooijpolder wel of niet onderdeel uitmaakt van het Reconstructieplan. De startnotitie laat dit nog open.

⁷ Zie ook de reactie van de Vereniging Onderzoek Flora en Fauna.

⁸ De startnotitie vermeldt bepaalde wateropgaven. Herkomst en hardheid van deze opgaven moeten beter worden toegelicht.

- Relevante planalternatieven moeten worden beschreven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu. De keuze van (de invulling van) de alternatieven moet worden gemotiveerd.
- Geef duidelijk aan wat de 'sturende' en 'volgende' variabelen in de alternatieven zijn.
- Maak een duidelijk onderscheid tussen deelgebieden waarin de beleidsmatige accenten verschillen⁹.
- Geef ook aan welke fasering in de uitvoering wordt voorgesteld en welke flexibiliteit voor toekomstige ontwikkelingen ieder alternatief heeft.

Naar de mening van de Commissie is er geen reëel (te kiezen) nulalternatief. Volstaan kan worden met het beschrijven van de huidige situatie plus de autonome ontwikkelingen als referentiesituatie, zoals in de startnotitie wordt aangegeven.

5.2 Ontwikkelen van alternatieven

Ambitieniveaus

In de startnotitie wordt voorgesteld om drie alternatieven te ontwikkelen met een oplopend ambitieniveau. Bij de gehanteerde aanpak is het evenwel niet bij voorbaat zeker dat het alternatief met het zogenoemde hoogste ambitieniveau ook het meest ambitieus is in het realiseren van natuur- of milieudoelstellingen. Evenmin is het op voorhand duidelijk dat het meest milieuvriendelijke alternatief bestaat uit een verdere optimalisering van het meest ambitieuze alternatief. In het MER zal dit moeten worden uitgewerkt en toegelicht.

De Commissie geeft in overweging de 'alternatieven-naar-ambitieniveau' vooral als studiealternatieven te beschouwen en op basis daarvan een meest milieuvriendelijk alternatief (mma) te ontwikkelen en te beschrijven. Van daaruit kunnen terugvalopties worden benoemd (en ook op hun milieueffecten worden beoordeeld) op onderdelen waarvan de maatschappelijke en/of financiële haalbaarheid onzeker is en die niet vanuit het bevoegd gezag beïnvloed of aangestuurd kunnen worden. Dat vormt de basis voor het uitwerken van een voorkeursalternatief. Bij het beschrijven van het voorkeursalternatief moet worden aangegeven met welke argumenten van het mma wordt afgeweken.

Meest milieuvriendelijk alternatief

De beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) is op grond van de Wet milieubeheer verplicht. Het moet uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu en tegelijkertijd realiteitswaarde hebben. Het verwachte draagvlak of een eerder vastgelegd budget mogen geen argumenten zijn om oplossingsrichtingen met belangrijke milieuvoordelen buiten beschouwing te laten bij de ontwikkeling van een mma.

In het meest milieuvriendelijk alternatief (mma) moet het realiseren van de natuur- en milieudoelstellingen¹⁰ voorop staan, tenzij op voorhand kan worden aangetoond dat het realiseren van deze doelstellingen in het onderhavige

---

⁹ Dit wordt ook gevraagd in diverse inspraakreacties.

¹⁰ Sommige insprekers wijzen erop dat zij de natuurdoelen te weinig ambitieus vinden, omdat die uitgaan van vastgesteld beleid, waarbij de realisatie van de EHS zelfs langer duurt dan voorgenomen.

plangebied in de planperiode¹¹ niet realistisch is. Dat betekent in ieder geval dat bij het mma niet op voorhand wordt uitgegaan van het realiseren van getalsmatige doelen voor de landbouw.

Duurzaam raamwerk

De Commissie adviseert bij het ontwikkelen van de alternatieven een systeembenadering als uitgangspunt te hanteren. Een systeembenadering gaat uit van de samenhang tussen bodem, grond-, en oppervlaktewater in historisch perspectief en beschrijft de relaties met natuur en landschap.

Op basis hiervan kan een duurzaam raamwerk worden gedefinieerd waarin de natuur(kernen), de EHS, de landschappelijke en cultuurhistorische waarden, alsmede de waterbelangen een plaats kunnen krijgen. Dit raamwerk vormt de basis waarbinnen een lange termijn-proces op gang kan komen waarin per gebied de accenten op landbouw (inclusief werkgelegenheid) of natuur (inclusief duurzame waterwinning) verder worden ontwikkeld en versterkt.

In de startnotitie is reeds een kaartbeeld van een duurzaam raamwerk opgenomen. Dit kaartbeeld zal in het MER terdege moeten worden onderbouwd op basis van bovengenoemde systeembenadering¹². Tevens moet duidelijk worden gemaakt welke beleidsmatige keuzen aan het vaststellen van dit raamwerk ten grondslag hebben gelegen.

Basisgegevens per alternatief

Op basis van het duurzame raamwerk bevat ieder alternatief een gebiedsdekkende zonering van het plangebied in landbouwontwikkelingsgebieden, verwevingsgebieden, extensiveringsgebieden en varkensvrije zones¹³. Tevens moet globaal worden aangegeven waar en op welke wijze de overige ruimtelijke functies (zoals recreatie, verstedelijking, waterberging, waterwinning) een plaats zullen krijgen. Vervolgens moet worden aangegeven welke concrete maatregelen nodig zijn om dit beeld te realiseren.

Het MER dient ook een beschouwing te bevatten over mogelijke nieuwe vormen van intensieve veehouderij (bijvoorbeeld grootschalig en industrieel opgezet met nul-emissies) en over de vraag of deze oplossingen kunnen bieden voor de problematiek in het plangebied.

Tevens moet worden ingegaan op de vraag in welke mate het realiseren van waterbergingsgebieden verenigbaar is met waterkwaliteitsdoelstellingen (bijvoorbeeld ten behoeve van natuurbehoud en -ontwikkeling).

Bij ieder van de alternatieven dient inzicht te worden gegeven in de realiseringsstrategie. Welke maatregelen acht men het meest van belang om het eerst uit te voeren? Wil men eerst de basiskwaliteit verbeteren of bepaalde kwantiteiten halen, of wil men vooral kansen grijpen waar die zich voordoen?

---

¹¹ Met dien verstande dat in het mma ook aantasting moet worden vermeden in gebieden waar natuurdoelstellingen weliswaar niet in de planperiode, maar wel op de langere termijn haalbaar kunnen zijn.

¹² Zie ook bijlage 5 als achtergrondinformatie en als illustratie van het denken op basis van een systeembenadering.

¹³ Naast de varkensvrije zone langs Rijn en IJssel moet ook worden beschreven, welke maatregelen bij de andere gebiedsgrenzen – bijvoorbeeld met Duitsland - nodig of wenselijk zijn om de veterinaire veiligheidsdoelstellingen te realiseren.

6. VERGELIJING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

6.1 Algemeen

De milieueffecten van de alternatieven moeten onderling én met de referentie worden vergeleken. De referentie is de bestaande situatie van het milieu inclusief de autonome ontwikkeling, voor zover die ontwikkeling in formele besluiten is vastgelegd.

Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de alternatieven verschillen.

6.2 Methodologische aandachtspunten

De Commissie adviseert bij de vergelijking van alternatieven:

- een beschouwing over gewichten en weegfactoren te geven;
- waar mogelijk kwantitatieve gegevens¹⁴ te gebruiken en deze later desgewenst te vertalen in scores;
- 'expert judgements' te onderbouwen met argumentatie;
- goed tot uitdrukking te laten komen dat er sprake kan zijn van positieve en negatieve gevolgen;
- aandacht te besteden aan cumulatie van effecten en indirecte effecten;
- de manier waarop alternatieven worden vergeleken inzichtelijk en controleerbaar te maken door expliciete verwijzingen te maken naar de basisgegevens elders in het MER, in bijlagen of in achtergrondrapporten¹⁵;
- aandacht te besteden aan effecten die per alternatief verschillen en effecten waar problemen met normen of doelen in het geding zijn;
- aan te geven welke effecten samenhangen met maatregelen die pas in latere uitwerkingsplannen worden getroffen.

---

¹⁴ Veel kwantitatieve effecten zullen (mede vanwege de omvang van het gebied en het strategische niveau van de voorgestelde ingrepen die pas later verder gedetailleerd zullen worden) een grote mate van onzekerheid kennen. In dat geval kan worden teruggevallen op een kwalitatieve beoordeling (bijvoorbeeld met een vijf-puntsschaal) en een relatieve vergelijking van de alternatieven.

¹⁵ In het bijzonder is het van belang goed inzicht te geven in de onderliggende berekeningen voor bijvoorbeeld emissies naar de lucht en bijbehorende immissies, alsmede in de gebruikte grondwatermodellen.

6.3 Inhoudelijke aandachtspunten

In de startnotitie staat reeds een overzicht van de (deel)aspecten waarop de alternatieven onderling worden vergeleken (zie bijlage 6 van de startnotitie). In de ogen van de Commissie geeft dit een goede basis voor het vergelijken van de alternatieven en het beschrijven van de milieugevolgen ervan.

In het kader van de milieueffectrapportage zijn naar het oordeel van de Commissie de aspecten bodem/water/natuur/landschap en verontreiniging/emissies/immissies het meest relevant. Bij de beschrijving van bodem en water dienen voldoende gedetailleerde hydrologische modellen te worden gebruikt; verontreiniging, emissies en immissies dienen kwantitatief te worden bepaald.

Ook voor het beschrijven van de milieugevolgen is een goed begrip van het functioneren van het plangebied (bodem, water, natuur, landschap, cultuurhistorie) in historisch perspectief van belang.

Hoewel dit geen verplicht deel van het MER uitmaakt, beveelt de Commissie aan een indicatie te geven van de kosten van de verschillende alternatieven.

7. GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."*

Voor zover de gevolgen van de alternatieven niet tot uitdrukking komen bij de vergelijking van alternatieven zoals hierboven gevraagd, dient per alternatief te worden beschreven wat de gevolgen voor het milieu zijn om hiermee te voldoen aan het gevraagde in bovenstaand wetsartikel.

8. LEEMTEN IN INFORMATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieueffecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

In het MER moet staan over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Duidelijk moet worden hoe ernstig deze leemten en onzekerheden zijn voor het te nemen besluit.

Gelet op de aard van de problematiek zouden er bij de gegevens inzake de (toekomstige) bodem-, grondwater- en oppervlaktewaterkwaliteit in het duurzaam raamwerk – ten minste op hoofdlijnen – geen leemten in kennis aanwezig mogen zijn.

9. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieu-effectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

Het bevoegde gezag moet bij het besluit aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen.

De monitoring van het plan zal voornamelijk plaatsvinden op basis van concrete maatregelen uit de inrichtingsplannen welke voortkomen uit het reconstructieplan. Toch acht de Commissie het zinvol dat de provincie met name de milieubelasting in het gebied periodiek evalueert. Dat kan bijvoorbeeld gekoppeld worden aan de in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water uit te voeren Watersysteemrapportages en aan reeds lopende meetprogramma's.

Het verdient aanbeveling dat de initiatiefnemer in het MER reeds een overzicht geeft van belangrijke evaluatieonderwerpen.

10. VORM EN PRESENTATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn voor een brede doelgroep van belangstellenden en belanghebbenden en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Aan de orde moeten komen:

- de belangrijkste knelpunten in het plangebied en de belangrijkste doelen voor het reconstructieplan;
- een beschrijving van alternatieven geïllustreerd met duidelijk kaart- en beeldmateriaal, waarin per alternatief de gekozen zoning, het duurzame raamwerk en de landschappelijke effecten goed tot uitdrukking komen;
- de vergelijking van de alternatieven in tekst en tabelvorm;
- de argumenten voor de selectie van de alternatieven, het mma en eventueel het voorkeursalternatief.

Voor het MER zelf vraagt de Commissie eveneens bijzondere aandacht voor de beeldende presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven en varianten. De gevolgde gedachtelijn en de gemaakte keuzen moeten voor de lezer begrijpelijk en navolgbaar zijn. Verder beveelt de Commissie aan om:

- recent kaartmateriaal te gebruiken met duidelijke legenda's;
- ten minste één kaart op te nemen waarop alle in het MER gebruikte topografische namen goed leesbaar zijn weergegeven;
- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondinformatie in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen.